

לקו"ש חלק י"ז פ' ויקרא שיחה ה

פיענוח מראי מקומות

פ' ויקרא ד, כב: אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. פרש"י ד"ה אשר נשיא יחטא: לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחמר שמתחרט על זדונותיו.

תוספתא ב"ק פ"ז, ב "אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו". — **אלא שברש"י הוא בשינויים מכל הנ"ל, כדלקמן בפנים ובהערה 32.**

4 הוריות שם. וראה רש"י שם ד"ה שאני "דבאיך כתיב אם כל עדת ישראל ישגו אם הכהן המשיח אם נפש והכא כתיב אשר נשיא יחטא ודאי אשרי משמע".

5 וכן לקמן (ד, כז) ואם נפש גו' "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם".

6 וברשב"ם: כמו ואשר ניתן כתר מלכות בראשו כמו וכתר מלכות אשר נתן בראשו וז"ל בראבי"ע שם: "אשר נשיא יחטא. הפוך וכן הוא אשר יחטא הנשיא והוא דבק באשר למעלה ואם כל עדת ישראל כאילו אמר ואם אשר יחטא הוא נשיא שבט או נשיא בית אב".

7 וישב לו, כג "ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו" וז"ל ברמב"ן עה"פ: "אשר נשיא יחטא לשון אשרי הדור שהנשיא מביא כפרה על שגגתו תורת כהנים (חובה פרשה ה א) או הודע אליו אם הודע הרבה או יש שמשמש בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא (שמות כא לו) לשון רש"י (רש"י על ויקרא

1 פרשתנו ד, כב "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" פרש"י ד"ה אשר נשיא יחטא: לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחמר שמתחרט על זדונותיו.

2 עה"פ "אשר נשיא יחטא, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו. אם על שגגתו מביא חטאת, צריך לומר מהו על זדונו. אם נשיא שלו מביא חטאת, צריך לומר מהו הדיוט" עיי"ש.

3 הוריות יוד, ריש ע"ב "ת"ר אשר נשיא יחטא אמר ריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדיוט ואם על שגגתו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו זדונו, מתקיף לה רבא בריה דרבה אלא מעתה דכתי' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ובירבעם בן נבט דכתיב ביה אשר חטא ואשר החטיא הכי נמי דאשרי הדור הוא שאני הכא דשני קרא בדבוריה".

ירושלמי שם פ"ג ה"ב "אשר נשיא יחטא אמר רבן יוחנן בן זכאי אשרי שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו הוא מביא לא כל שכן על זדונו נשיא שלו מביא חטאת לא כל שכן ההדיוט".

שכן בהדיוט אם על שגגתו כך אי אתה צריך לומר שכך בזדונו".

10 בדברי דוד (להט"ז) בפרש"י: ולא אמר אשרי הנשיא בזה דא"כ פשיטא שיש שבח לנשיא בזה ומאי רבותי' דנשיא אלא כו' וז"ל שם: "אשרי הדור כו'. ולא אמר 'אשרי הנשיא' בזה, דא"כ פשיטא שיש שבח לנשיא בזה ומאי רבותיה דנשיא, אלא דקאי על הדור, דאפילו אם אינם נותנים לב להביא כפרה על שגגתם מ"מ יש תקוה כיון שיראו בתשובת הנשיא לסוף גם הם יעשו כן"

(ועד"ז? כתב במנחה בלולה כאן "ורש"י שפירש אשר נשיא אשרי הדור שהנשיא יחטא ק' למה לא פירש על הנשיא עצמו ויש לומר דאי הוה קאי על הנשיא מאי אולמיה מכל אדם שיחטא ויתחרט ודאי אשרי, אבל על הדור הדור נופל היטב לשון האושר שממנו יראו וכן יעשו כולם").

אבל בפשטות מובן הרבותא דנשיא יותר מכל אדם מכיון "שאינו לבו כפוף" (לשון רש"י הוריות שם ד"ה צריך "בתמיה כלומר אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו כ"ש שהדיוטות מרגישין שלבם כפופים") וצריך להיות אצלו הרגש הרוממות והנשיאות כמ"ש במפרשים, וראה לקמן בפנים (ולהעיר ממאירי שם: וכל שהוא בדרך זה אשרי ואשרי דורו).

ועפ"ז מתורץ ג"כ מה שהקשה בגו"א כאן "וא"ת מאי שנא בנשיא דכתב ה"ה אחר אשרי כו' וז"ל שם: "לשון אשרי וכו'. מדשני קרא בלישנא, ולא כתב 'אם נשיא יחטא', כמו שנכתב בכל מקום אם הכהן המשיח יחטא (פסוק ג). ואם תאמר, מאי שנא בנשיא דכתב, הוא הדין אחר – אשרי מי שנתן לב על שגגתו, כל שכן על זדונותיו, ואין זה קשיא, דאין לומר 'אשרי לוי בשביל שחטא, אבל 'אשרי הדור' – שהם לא חטאו, ויש להם נשיא, [ש]אם הוא חוטא – מתחרט על שגגתו. ועוד יש לומר, דדוקא הכא קאמר 'אשרי הדור', לפי שהוא מתחרט על שגגתו – מוכח שהוא אינו מתבייש לומר 'חטאתי', ואינו אומר גדול

ד' כ"ב) ור"א כתב אשר נשיא יחטא הפך אשר יחטא נשיא והוא דבק למעלה ואם כל עדת ישראל ישגו כאלו אמר ואם אשר יחטא הוא הנשיא או הודע אליו חטאתו הכתוב אחז דרך קצרה והטעם שיודע לנשיא מעצמו שחטא או הודע אליו הודיעו איש אחר שראהו ויהיה דקדוק הודע פעל עבר כמו והצר לך (דברים כח נב) ויחסר המודיע כמו אשר ילדה אותה ללוי (במדבר כו נט) ואין צריך לכל זה כי שימושי "אשר" רבים יש מהם יורו על הזמן כגון כאשר בא יוסף אל אחיו (בראשית לז כג) כאשר כלו לאכול את השבר (שם מג ב) ודומיהם אף כאן כאשר נשיא יחטא ויחסר כ"ף העת וכן את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם (דברים יא כז) כאשר תשמעו אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד (שמות יד יג) כאשר ראיתם שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך (שם לד יח) כאשר צויתך ופעמים תחסר המלה הזו בי"ת ויסירה מגבירה אשר עשתה מפלצת לאשרה (מלכים א טו יג) באשר עשתה מפלצת לאשרה כטעם בעבור כמו באשר את אשתו (בראשית לט ט) וטעם או הודע אליו על האשם יאמר כשיעשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה ואשם להיות עליו עונש או יודע אליו ויתכפר לו בקרבן והטעם או יהיה אשם או יביא קרבן ויתכפר לו וטעם ה' אלקיו לומר כי אע"פ שהוא המלך האדון שאין עליו מורא בשר ודם יש לו לירא מה' אלקיו כי הוא אדוני האדונים וכן למען ילמד ליראה את ה' אלקיו (דברים יז יט) כלומר שישים אל לבו כי יש עליו עליון שהוא אלקיו אשר בידו נפשו וממלכתו".

8 מקץ מג, ב "ויהי כאשר כלו לאכל את השבר אשר הביאו ממצרים ויאמר אליהם אביהם שבו שברולנו מעט־אכל".

9 להעיר ממאירי להוריות שם: דרך צחות אמרו וז"ל שם: "וכן צריך המלך להזהר על חטאיו להתודות עליהם תמיד ולבקש סליחה וכל שהוא בדרך זה אשרי ואשרי דורו דרך צחות אמרו אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו אם נשיא שלו כך אי אתה צריך לומר

אני וחשוב אני איך אומר 'חטאתי', וכיון שהוא עניו ושפל ברך – אשרי הדור שיש להם נשיא שאינו מתנשא ואינו מתגאה, ובשביל כך מלכותו תעמוד. שדרך המלכים להיות מתגאים ומתנשאים, ולפיכך הזהירה התורה אצלו (דברים יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו".

[ומה שתירץ: ואין זה קשיא דאין לומר אשרי לו בשביל שחטא אבל אשרי הדור שהם לא חטאו ויש להם נשיא אם הוא חוטא מתחרט על שגגתו (וראה גם באר שבע הוריות שם "אשרי הדור שהנשיא שלו כו'. וא"ת למה תלה האושר בדור ולא בנשיא עצמו, שהרי דור לא כתיבא ולא רמיזא בקרא. וי"ל לפי שאין שייך לתלות האושר בנשיא עצמו לומר אשרי הנשיא שהוא מביא קרבן על שגגתו, משום דכתיב (משלי יט, ב) גם בלא דעת נפש לא טוב, ולכן אין האושר מצד עצמו אלא מצד מה שימשוך לדור המנהגים ממנו שילמדו, ק"ו ממנו להרגיש על החטא לשוב בתשובה. ועוד י"ל כיון דכתיב גבי כהן משיח לאשמת העם, ודרשו רז"ל (ויק"ר ה, ו) כשכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל, לכן נקט כאן אשרי הדור כו' שהוא להפך מלאשמת העם. כן נ"ל"י) - צ"ע איזה אושר נמשך מזה להדור שהנשיא מתחרט כו' (אם לא זה שלמדיו ממנו, כדלקמן בפנים מגמרא)].

11) כ"ה בהוריות שם*. ועד"ז בתו"כ. ובירושלמי: נשיא שלו כו' לא כל שכן ההדיוט.

(* במאירי שם: אם נשיא שלו כך אי אתה צריך לומר שכן בהדיוט.

12) באר שבע להוריות שם. קרבן אהרן לתו"כ "אשרי הדור. דרשו מלת אשר, מלשון אושר כמו אשרי. ואמרו בפרק ג' דהוריות [י, ב] דלאו ממשמעות המלה דריש זה, דא"כ נדרוש זה גם כן באומרו אשר חטא מן הקדש ובאומרו חטאת ירבעם אשר חטא, אלא מדשני כאן דבוריה, דבכהן משיח אמר אם הכהן המשיח יחטא, ובעדה

ואם כל עדת ישראל ישגו, וכן גם כן היה לו לומר ואם הנשיא יחטא, ואמר אשר, לזה בודאי כיון לומר שהוא אושר בנשיא אם יהיה כפוף ונכנע לעבודתו יתברך עד שירגיש בשגגה אשר יעשה ויביא חטאת עליה, והנה תלה האושר בדור לא בו, מפני שההרגש בחטא הוא אושר בכל האנשים ולא בנשיא לבדו, אלא שמה שיעדיף הנשיא בזה על שאר היחידים, הנה הוא מה שימשך מיראתו מן החטא לעם המונהגים ממנו, ולזה אמר אשרי הדור כדמפרש ואזיל. אם על שגגתו. הוא מתפעל ממנה ומבקש כפרה, מה יעשה בזדונו שודאי יהיה התפעלותו גדול ויבקש מחילה וסליחה, וזה באושר מצד עצמו ומצד מה שימשך למונהגים ממנו, שאם הנשיא אשר בגובה לבו היה כפי הטבע בלתי מרגיש בחטא, ועם כל זה מביא חטאת, ממנו ילמדו כל אנשי דורו בק"ו, להתפעל כולם מהחטא ולבקש מחילה וסליחה וכפרה".

פני משה "אשרי שהנשיא שלו. אשרי הדור שהנשיא וכו' והכי דריש לה בת"כ כלומר שהנשיא שלו משים אל לבו אפי' על שגגתו שיכופר בקרבן לכ"ש שמשים אל לבו על זדונו לתקן בתשובה. נשיא שלו וכו'. וזהו אשרי הדור שאם הנשיא שלו מתקן מעשיו ואפי' על שגגתו מביא חטאת לכ"ש ההדיוט ומתוך כך כל הדור משימים אל לבם לתקן מעשיהם"

ומראה הפנים לירושלמי שם "אשרי שהנשיא שלו מביא חטאת וכו'. והתם בפירקין דף י' ע"ב נקט איפכא אם נשיא וכו' צריך אתה לומר מהו הדיוט ואם על שגגתו וכו'. וג"י דהכא כג"י הת"כ היא ונוחה ביותר לפי הכוונה דהעם משימין על לבם שהנשיא מתקן מעשיו על השוגג ומכ"ש על המזיד ולכ"ש שהם צריכין לתקן מעשיהם והיינו נמי טעמא הא דדריש מאשרי על הדור ולא על הנשיא בעצמו ומשום דודאי משמעות הכתוב דכתיב יחטא אין במשמע לדרוש האשרי עליו ובכהן משיח דרשו להפך מיחטא אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם הוא כמה שהביא רש"י ז"ל בנימוקי חומש בשם מדרש אגדה וזה שייך שפיר בכ"ג כמו שפ"י שם אבל לא בנשיא

חיב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו (שם); ופשוטו לפי אגדה: כשכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקלקל.

(20) להעיר מיפה מראה לירושלמי שם.

(21) פרש"י הוריות שם.

(22) ראה משכיל לדוד בפרש"י "אשר נשיא יחטא לשון אשרי וכו'. דאלי"כ אמאי לא כתב ואם כמו בכלהו אידך ואף על גב דכ"ג וסנהדרין נמי גברי רברבי ניהו מ"מ קדושתן ותורתם מסתמא מכריחם להתחרט על שגגתם אבל המלך אדרבא מסתמא גדולתו מזיח דעתו עליו שלא להשגיח בשגגותיו וכשאינו עושה כן זה מורה על צדקתו דומיא דויוסף היה במצרים ומה שתלו האושר בדור היינו כמו שאמרו רז"ל שהמלך הוא העם דגופא בתר רישא גרירא". **אבל אינו מפרשו לענין לימוד שאר העם ממנו.**

(22*) ראה כלי יקר פרשתנו ד, כ "ונסלח להם. מה שלא נאמר לשון סליחה בכהן המשוח כדרך שהזכיר לשון סליחה בקהל, ונשיא, ויחיד, פי' הרמב"ן שלרוב מעלת הכהן לא יתכפר לגמרי כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב יז) וגדול עונו מנשוא עד שיתפלל ויתחנן לאלקיו. ומהרי"א כתב שמה שנאמר בחטאת הקהל ונסלח להם קאי על הכהן ועל הקהל וכוללם יחד לפי ששניהם חטאו בדבר הוראה שהתירו האסור. ול"נ שלכך לא נאמר סליחה בכהן משוח, לפי שכל המחטיא הרבים חטא הרבים תלוי בו ובכהן משוח נאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, פירש"י שחטאו אשמת העם הוא שהם תלויין בו לכפר עליהם ונעשה מקולקל, ויותר נכון לפרש לאשמת העם שהוא בכלל מחטיא הרבים כי ממנו יראו וכן יעשו בק"ו, על כן לא נאמר בו ונסלח לו כי אע"פ שהקרוב יספיק להסיר מעליו חטאו וסר עונו מ"מ נשאר עדיין רושם חטא הרבים התלוי בו ולזה אין סליחה ואל תשיבני ממ"ש לשון

שאינן הוא מכפר על העם ומיהו עכ"פ מקלקל הוא שנזדמן לו חטא בשוגג והלכך אין לדרוש האשרי עליו אלא על הדור שלמדין ממנו לאחר שמתקן הוא מעשיו". **ועוד.**

(13) עפ"ז מובן שדוחק גדול לפרש (כמ"ש בדברי דוד ומנחה בלולה כאן) שזוהי כוונת רש"י.

(14) גו"א בפרש"י [נעתק לעיל הערה 10].

(15) כ"ה בתו"כ, תוספתא וירושלמי (ובירושלמי: אשרי שהנשיא שלו - וליתא תיבת "הדור"). ובבבלי: שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו (במקום "חטאת").

ובבחי כן הלשון "מביא קרבן חטאת" וז"ל שם: "ובמדרש אשר נשיא יחטא, לשון אשרי, אמר רבן יוחנן בן זכאי אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן חטאת על שגגתו, אם הנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו, צריך לאמר מה מביא על זדונו. אם הנשיא מביא חטאת מה צריך לאמר הדיוט". ועד"ז הוא השינוי בין הבבלי תו"כ וירושלמי בהמשך הדרשה*.

(* בתוספתא ליתא המשך הדרשה.

(16) כ"ה ברוב הדפוסים. וכן בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י. אבל בדפוס שני ובכמה כת"י: שהנשיא שלו מביא כו'. ועד"ז הוא בטור הארוך מפרש"י. אבל הרמב"ן הביאו מתו"כ.

(17) וכ"ה גם בדפוס שני (ורמב"ן וטור הארוך עה"פ). ובכמה כת"י רש"י "מביא קרבן" כבגמ'.

(18) ובפשטות י"ל שלפעמים מעתיק רש"י התחלת הענין וכוונתו לכל המשך הפרשה, כמדובר כמ"פ.

(19) ד, ג "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת" ד"ה אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם: מדרשו: אינו

[להקדישו] קדש (הקדשים) [קדשים] לוי קודם לישראל שנאמר (דברים י, ח) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי (מתוך) וגו' "

וכמפורש בחדא"ג שם "דכתיב ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים וגו'. בכל שבט לוי נמי כתיב הבדיל ה' את שבט לוי מתוך וגו' אבל הבדלת אהרן היא תוספת שבדלו מאחיו משה שהזכיר שהוא נשאר לוי שהוא קודש אבל אהרן נעשה קודש קדשים ע"י הבדלתו וע"כ הלוי נוטל מעשר ראשון שהוא קודש בכל מקום ואח"כ נותן מעשר מן המעשר לכהן שהוא קודש קדשים וק"ל". **ולהעיר מזח"ג קעו, ב. ב"ק לח, א. - ואולי יל"פ קדה"ק בנוגע לבניו - שכאו"א מהם ראוי להיות כה"ג.**

24 ד, יב "והוציא את-כלהפר אל-מחוץ למחנה אלמקום טהור אל-שפך הדשן ושרף אתו על-עצים באש על-שפך הדשן ישרף"

וברש"י ד"ה מחוץ למחנה: חוץ לשלוש מחנות; ובית עולמים חוץ לעיר, כמו שפרשוהו רבותינו במסכת יומא (דף ס"ח) ובסנהדרין (דף מ"ב). **משא"כ בחטאת הנשיא.**

25 להעיר מאברבנאל שם "אשר נשיא יחטא וגו' עד נפש כי תמעול מעל. אחר שזכר חטאת הכ"ג וחטאת הקהל שהם הסנהדרין בהיותם שוגגים וחוטאים זכר אחריהם שאר המדרגות שאינם מורים את ישראל ושגגותיהם מביא אותם לחטא אבל לא להחטיא את אחרים. . ואמר או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה ענינו כמו שכתב הראב"ע שידע הנשיא מעצמו שחטא או הודע אליו שהודיעו אדם אחר שראהו שוגג. והרמב"ן כתב וטעם או הודע אליו על האשם נאמר כשיעשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשה ואשם להיות עליו עונש או נודע אליו בהתכפר לו בקרבן. והטעם שיהיה קרבנו או אשם או חטאת ויותר נכון הוא שלא אמר ואשם על אשם תלוי אלא שגג והוא הרגיש בעצמו שגגתו או שהודיעוהו אחרים שגג וצוה שיביא שעיר עזים ולא פר כשאר החטאות אשר זכר לפי

סליחה בנשיא החוטא, היינו לפי שאין למדין ממנו אחרים כלל ואדרבא תולין חטא בנשיאתו לומר שבעבור שנהג נשיאתו ברמה ע"כ בא לידי חטא כי הכל יודעין שגסות הרוח שבאדם מעבירו ע"ד קונו וא"כ אין למידין ממנו החטא, ואדרבא שלמידין ממנו דרך התשובה כמ"ש אשר נשיא יחטא פירש"י אשרי הדור כו'. ומ"ש לשון סליחה בפר' ואם כל עדת ישראל ישגו. ממ"נ אם הפר' מדברת בעדה שלימה שחטאו כולם ממש אז אין כאן מחטיאי הרבים שהרי כולם חטאו כאחד, ואם הפר' מדברת בסנהדרין כמו שלמדו מג"ש דעדה עדה א"כ העדה לא חטאו כלום כי כבר צוה להם הקב"ה שישמעו בקול מוריהם ואם המה חטאו ויורו המורים בטעות אלה הצאן מה עשו, וא"כ אין כאן מחטיאי הרבים, ואם נפשך לומר שזה נקרא מחטיאי הרבים נוכל לומר שלכך מסיים ואמר חטאת הקהל הוא לומר שאע"פ שנאמר ונסלח להם מ"מ אין זה סליחה שהרי חטאת הקהל הוא ואותו רושם נשאר קיים וכאילו אמר שהכל נסלח להם חוץ ממה שחטאת הקהל הוא אותו חטא נשאר קיים וכל זה אזהרה גדולה למורי הוראות ולגדולי ישראל שיהיו נזהרים במעשיהם ביותר כי שגגת תלמוד עולה זדון כי מה שהוא עושה בשוגג גורם שממנו יראו וכן יעשו במזיד כי לא ידעו ששגגה הוא להם".

23 כמובן כבר מעלתו בפ' תצוה. ולהעיר שרק בו נאמר (דה"י א א, כג. יג "בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הואזבניו עד'עולם להקטיר לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד'עולם") **ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים.**

- דלכאורה קד"ק שייך רק לכה"ג, והרי רק הוא נכנס לקד"ק - ועפ"ז בקרא "להקדישו קד"ק הוא ובניו" - להקדישו קאי אכולם וקד"ק - על אהרן, ועפ"ז גם מובן כפל הלשון (ועד"ז - ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל בסופן)),

אבל ל"מ כן בהוריות יג, א "כהן קודם ללוי שנאמר (דברי הימים א כג, יג) (ובני) [בני] עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן (להקריב)

חטאתו ולא יכסהו ושיביא את אשמו נקבה מן הצאן אם מן הכבשים ואם מן העזים. ועם היות שהכתוב קרא זה אשם לא היה רק חטאת. וכבר כתבתי בהקדמה שהאשם האמתי קראוהו חז"ל אשם תלוי להבדילו מהאשם הזה שהוא באמת חטאת והיה זה לפי שהאשם פעמים יקרא כן מצד עצמו שהוא האשם התלוי שהאדם מסופק אם חטא אם לא. ופעמים יקרא אשם בערך אל הש"י והוא כאשר האדם יאשים את עצמו וירגיש בחטאו. וגם יקרא אשם לפי שהשוגג הוא אשם בשגגתו כי אלו היה הוא נשמר ונזהר במעשהו לא היה שוגג במעשיו וכדי שלא תטעה באשם שזכר הכתוב כאן לחשוב שהיה אשם תלוי ולא חטאת נאמר והוא ידע ואשם לאחת מאלה רוצה לומר שידע שחטא ולא היה מסופק בחטאו כענין האשם התלוי ואמר והתודה אשר חטא עליה להודיע שידע חטאו ושגגתו ולא היה מסופק בו כלל. ולכן היה באמת חטאת ולא אשם" עיי"ש בארוכה.

26) בפרש"י הוריות שם: "צריך אתה לומר מה הדיוט בתמי' כלומר אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו כ"ש שהדיוטות מרגישים שלבם כפופים".

ומלשונו משמע קצת שס"ל דמש"א "אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדיוט" אינו מפני שלמדן ממנו כ"א - הוכחה על מצב הדור. ועפ"ז לכאורה צ"ל לפירושו (גם בגמרא) דגם הפירוש ב"אשרי הדור" אינו מטעם שלמדן ממנו.

27) ראה בחיי "ובמדרש אשר נשיא יחטא, לשון אשרי, אמר רבן יוחנן בן זכאי אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן חטאת על שגגתו, אם הנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו, צריך לאמר מה מביא על זדונו. אם הנשיא מביא חטאת מה צריך לאמר הדיוט. נשיא, יכול נשיא שבט כנחשון, ת"ל ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו, ולהלן הוא אומר (דברים י"ז: י"ט) למען ילמד ליראה את ה' אלקיו, מה הנשיא האמור להלן שאין על גביו אלא ה' אלקיו, אף נשיא האמור כאן שאין על גביו אלא ה' אלקיו. וכן תמצא ביחזקאל (יחזקאל י"ב: י"ב) והנשיא אשר

שעם היותו גדול המעלה אינו מורה את התורה לעם כמו הכ"ג והסנהדרין ולכך בחטאו אינו מחטיא את אחרים ומפני זה לא ייוחד פר לקרבנו כי הפר לא בא לחטאת אלא על מורי התורה החוטאים ומחטיאים את הרבים בשוגג האמנם מפני היות הנשיא יחיד בחטאו כשאר העם צוה שיביא שעיר עזים לרמוז שהשטן הוא יצר הרע הטעהו כי שם שעירים נאמר על השדים שנאמר (ויקרא י"ז ז') ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. אבל חייבו שיהיה זכר תמים מפני מדרגת מעלתו. . . וכן זכר או נפש כי תגע בכל דבר טמא ר"ל בטומאה קלה בנבלת שרץ טהור שבלע או שנגע בנבלת דבר טמא יהיה חיה או בהמה או שרץ שזכר הטומאות כפי מדרגותיהן מהקלה אל החמורה כי אמרו בכל דבר טמא הוא נבלה של שרץ טהור ובאמרו או בנבלת חיה טמאה וג"כ היא טומאה יותר חמורה מטומאת החיה והנבלה הטמאה או השרץ הטמא שהם אבות הטומאה ואמרו ונעלם ממנו והוא טמא ואשם חוזר לשבוע' ולמגע הנבלות ואינו חוזר בלבד על הטומאה כי אם גם כן על השבועה שזכר והוא שנעלם ממנו מה שחטא בזה בעת שגגתו ואח"כ הרגיש בעצמו שהוא היה טמא במגע ההיא שנגע או שהיה אשם בשבועה ששמע ולא הגיד ואח"ז זכר טומאת אדם מת והוא אבי אבות הטומאה באומרו או כי נגע בטומאת אדם ואמר לכל טומאתו אשר יטמא בה לרבות זב וזבה ונדה ומצורע ואכל קדש או נכנס במקדש ונעלם ממנו ר"ל שבעת שחטא היה שוגג ואח"כ הרגיש בעצמו שחטא והאשים את עצמו בזה והוא אמרו והוא ידע ואשם ר"ל שלאחר המעשה ידע ונזכר ששגג והאשים את עצמו בזה וכן נפש מאיש או אשה כי תשבע לבטא בשפתים ר"ל לא בהרהור הלב כי דברים שבלב אינם דברים אלא שהזכיר שם שמים בפיו באחד מכנוייו להרע או להטיב ר"ל לעצמו כאלו תאמר אוכל ולא אוכל וכיוצא בזה לכל אשר יבטא האדם בשבועה ואח"כ שכח שבועתו ועבר בה בשבועה והוא אמרו ונעלם ממנו כלומר שבשעת המעשה נעלמה ממנו השבועה שעשה ולזה אח"כ ידע ואשם ר"ל ידע שעבר על שבועתו והאשים את עצמו בזה. והנה על כל אחת מאלה חייבתו התורה שיתודה את

בתוכם אל כתף ישא, ופירושו המלך, והכוונה על צדקיה מלך יהודה, לפי שהמלך הוא הנשיא בעם, וזהו שכתוב (שמות כ"ב: כ"ז) אלקים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור, הזהיר תחלה בברכת המלך העליון ואח"כ על המלך המולך בארץ. ודרשו רז"ל כי כשהעם חוטאים המלך נתפס על חטאם דכתיב חטאת הקהל הוא וסמך ליה אשר נשיא יחטא, מכאן אמרו כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס על הכל",

פענח רזא "אשר נשיא יחטא הוא כמו נשיא אשר יחטא (מה שהכתוב הופכו משום שהוא כמחליט הדבר שבודאי נשיא יחטא מכח ורם לבבו כי לשון אשר הוא כמו גזירה והחלט), וכן אשר ניתן כתר מלכות בראשו הוא כמו וכתר אשר ניתן בראשו (ושם הטעם במה שהפכו כי המן דיבר כן דלשתמע לתרי אפי שאם ירע עין המלך ע"ז שיוכל לתרץ דיבורו שר"ל וסוס אשר רכב עליו המלך ביום שניתן כתר מלכות בראשו, וכאלו לא ביקש להלום הכתר, ואשר כמו כאשר, וכן באמת ראה שעין המלך היתה רעה על כך כי לטעם זה לא זכר הכתר אח"כ במאמר ונתון את הלבוש ואת הסוס כדפירש"י שם לכן ג"כ מתחלה רצה לזוהר מזה למצא אמתלא והתנצלות על דבריו, ופשוט הוא): חטאת הקהל הוא וסמך ליה אשר נשיא יחטא, לומר שכיון שיש בידו למחות ואינו מוחה כאלו הוא חוטא (ובזה יש ג"כ טעם נכון במה שהפכו הכתוב ולא כתב נשיא אשר יחטא, דאז הוי משמע כמשמעו על חטא שלו ממש ולא הי' נשמע רמוז זה, אבל עתה שפיר משמע נמי הכי, חטאת הקהל הוא הוא אשר נשיא יחטא, כלומר שהקולר תולה בצוארו מפני שלא מיחה) נשיא הוא מלך כדאמרינן מי שאין עליו אלא אלקיו, ביחיד ובנשיא כתיב או הודע אליו חטאתו מפני שהם מביאין אשם תלוי על הספק ושייך לומר או הודע כלומר דבספק שלא נודע יש לו דין אחר דהיינו אשם דכתיב לפניו וזהו או הודע כלומר ליתן הפרש בין ב' דברים ולומר דוקא בהודע אינו חייב אלא חטאת, וכן ביחיד כתיב ג"כ תחלה ונפש אחת וגוי ואשם", **בעה"ט עה"פ. מנחה בלולה.**

ש"ך עה"ת "לשון אשרי. פירוש משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתיב אם הכהן המשיח ואם כל עדת וכו'. זה מאמר ריב"ז וגמרא בהוריות פ"ג. ובזוהר ויקרא ע' ל"ח ל"ט תני רי"צ וכו' ור"י אשר נשיא יחטא בגין דלביה גס ביה וכו' ונראה דל"פ אריב"ז רק דאין מקרא יוצא מדי פשוטו וכמו שפירש הראב"ע אשר נשיא יחטא הפוך והוא דבוק למעלה ואם כל עדת כאלו אמר ואם אשר יחטא הוא נשיא וא"כ לדברי ריב"ז לחוד היל"ל ואם אשר נשיא יחטא דאשר מיותר אלא ל' אשרי ומדלא כתב אם כלל הכא בא לרמוז דודאי יחטא כרי"צ ור"י ולדבריהם לחוד קשה הלא הכל ב"ש חוץ מיראה. וא"ת למה לא כתב אשר יחטא נשיא כפירוש הראב"ע ולמה הפוך. וי"ל כדאיתא בהוריות דבא להורות שלא יבוא על הקודמת שאם חטא ואח"כ נתמנה נשיא מביא כהדיוט, דכתיב אשר נשיא יחטא, דחטא כשהוא נשיא. נלי"ט".

27* ד, יג "ואם כלעדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכלמצות ה' אשר לאתעשינה ואשמו"

וברש"י ד"ה עדת ישראל: אלו סנהדרין. ד"ה ונעלם דבר: טעו להורות באחת מכל כרתות שבתורה שהוא מתר (הוריות ח'). ד"ה הקהל ועשו: שעשו צבור על פיהם.

28 **ראה תרגום דבראשית ד, ז** "הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליד תשוקתו ואתה תמשלבו" וז"ל בת"א: "הלא אם תוטיב עובדך ישתבק לך ואם לא תוטיב עובדך ליום דינא חטאך נטיר דיעתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ישתבק לך" **(הוזכר בפרש"י שם** ד"ה הלא אם תיטיב: כתרגומו פרושו).

29 **כפרש"י לפני' (ויחי מח, ו** "ומולדתך אשרהולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם" ד"ה ומולדתך וגו'. אם תוליד עוד, לא יהיו במנין בני, אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה; ואף על פי שנחלקה הארץ למנין גלגלותם, דכתיב לרב תרבה נחלתו (במדבר כ"ו), וכל

איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הבכורות, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו, (להטיל גורל הארץ למנין שמות השבטים ונשיא לכל שבט ושבט ודגלים לזה ולזה).

ראה מפרשי רש"י שם [וז"ל ברא"ם שם : "אשר הולדת אם תוליד עוד. פי' מלת אשר שהיא במקו' אם ומלת הולדת שהו' פועל עבר במקום תוליד שהוא פועל עתיד מפני שאילו היה כמשמעו היה מביא גם אותי לאביו כדי לברך אותם ואין לומר שלא הביאם מפני קטנותם כי ברכת הנביא ברכת השם היא ואין למונעה מפני קטנותם ועוד מדוע לא הזכירם הכתוב בחלוק הארץ להודיע שקיימו מאמר יעקב על שם אחיהם יקראו בנחלתם כמו ויאמר אליו כלב בן יפונה הקנזי אתה ידעת את הדבר אשר דבר ה' אל משה כו' ועתה תנה לי את ההר הזה אשר דבר ה' וכתוב ויברכהו יהושע ויתן את חברון לכלב וכתוב אז יקרא יהושע לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה ויאמר אליהם אתם שמרתם את כל אשר צוה אתכם משה עבד ה' וגו' ועתה פנו וסעו לכם לאהליכם אל ארץ אחוזתכם וגו' להודיע שקיימו מה שנדרו וקיים גם יהושע מאמר משה להם וכתוב ויקח משה את עצמות יוסף עמו להודיע שקיים משה מה שצוה יוסף לאחיו והעליתם את עצמותי מזה אתכם וכיון שלא הביאם יוסף לאביו כמו שהביא את אפרים ומנשה כדי לברכם גם לא הוזכרו בענין הנחלה יחוייב מזה בהכרח שיהיה פי' אשר הולדת אם תוליד שהוא מאמר מסופק ולא כמשמעו שהוא מורה על הודאי ואע"פ שלא מצאנו אשר במקום אם הנה מאחר שמצאנו אם במקום אשר כמו עד אם דברתי דברי שפי' עד אשר דברתי דברי יתכן לפר' גם מלת אשר במקום אם ומה שנדחק לפרש אשר נשיא יחטא מלשון אשור אשרי הדור שהנשיא מודה על פשעיו אינו אלא משום דשני קרא בלישני שבכלם כתב לי אם וכאן לי אשרופי אשר תשמעו ע"מ אשר תשמעו ולא אם תשמעו דומיא דהקלל' אם לא תשמעו מפני שע"מ בכ"מ מורה על שהמעש' קודם קיום התנאי שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכאילו אמר ראה אנכי נותן לפניכם מעכשיו ברכה ע"מ שתשמעו אח"ז כמובן ממלת היום שפירושו

מעכשיו אבל מלת אם מורה על קיום התנאי קודם המעשה ומלת היום מורה שברכם מהיום על מנת שישמעו ומפני שגם על מנת הוא מאמר תנאיי כמלת אם כתב אחריו והקללה אם לא תשמעו והוא במקום על מנת שלא תשמעו"].

והרא"ם ראה יא, כז ["את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום" פרש"י ד"ה את הברכה: על מנת אשר תשמעו] "את הברכה על מנת אשר תשמעו. הוסיף על מנת להורות על התנאי כדי שיהיה דומיא דהקללה אם לא תשמעו ומה שתוסיף על מנת ולא מלת אם מפני שמלת אם לא תפול עם מלת אשר ומה שלא פי' מלת אשר במקום אם הוא מפני שלא נמצא בשום מקום אשר במקום אם אף על פי שמצאנו אם במקום אשר בפסוק עד אם דברתי דברי ופרש"י הרי אם משמש בלשון אשר ופיר' אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לבו להביא כפרה על שגגתו כדפרש"י שם אך קשה ממה שפרש"י גבי ומולדתך אשר הולדת אם תוליד עוד וצ"ע" **סותר עצמו לפירושי בויהי שם**).

וראה מלבי"ם כאן "אשר נשיא יחטא: מלת אשר בא פה תחת מלת אם שלא כמנהג; וכמוהו "את הברכה אשר תשמעו" (דברים יא, כז). ויסוד מוסד אצלינו שלא תכנס שום מלה בגבול חברתה. ויש הבדל ביניהם. שמלת "אשר" הבא במקום "אם" מורה שרוצה שצד זה יתקיים. ועל זה אמר "הברכה אשר תשמעו.. והקללה אם לא תשמעו". וכן כתב בערוך לר' שלמה פרחון: "את הברכה אשר תשמעו" חובה עליכם לשמוע. וזהו שאמר בספרא שלכן אמר "אשר נשיא יחטא" שמוסב על "והביא קרבנו" שרוצה בנשיא החוטא ומביא קרבן שממנו ילמד ההדיוט והחוטא במזיד מקל וחומר. וכבר כתב הראב"ע במאזנים (דף מא) שכל מה שיוכל המפרש לחבר ענין המלות לדבר אחד הוא הטוב. וכן עשה רב האי גאון שאמר כי נקרא "פרד" בעבור שלא יוליד והוא נפרד. והביא שם כמה דוגמאות משם "בוקר" שמשותף עם "לא יבקר", ושם "ערב" עם "ויתערבו בגוים" על

35) ראה ד"ה ועשית בגדי קודש בתו"א (פב, א ואילך) ואוה"ת שם (ע' א'תקפז ואילך). ועוד. דרושים עה"פ בהעלותך את הנרות (לקו"ת, ועוד) בהדלקת הנרות שע"י אהרן.

36) דרמ"צ מצות מינוי מלך בתחלתה "הנה שרש ענין המכוון במינוי המלך הוא שבו ועל ידו יהיו הישראל בטילים לה' כי כל ישראל צריכים להיות בטילים למלך וסורים למשמעתו בכל אשר יגזור כמ"ש שמואל וזה יהי משפט המלך וגוי' (שמ"א ח' י"א) והנה המלך בעצמו בטל לאלהות וכמ"ש דהע"ה אם לא שויתי ודוממתי (תלים קל"א ב') דהיינו שנגע הביטול לה' כ"כ בלבבו עד שגם בגשמיות לא הי' יכול להרים עיניו ולהגביה לבו בבחי' יש ודבר מה אלא היה כמו בחי' דומם שאין לו תנועה וזהו העיקר במלך שמחמת זה נקי מלך שהוא מרכבה למדת מלכותו ית' שבאצילות וידוע דפי' מרכבה הוא בחי' הביטול כמו ביטול המרכבה לגבי הרוכב ומאחר שהמלך הוא בטל למלכות שמים וישראל בטילים למלך הרי נמצא בו ועל ידו הישראל בטילים לאלקותו ית' וזאת היא עבודת המלך תמיד להיות בו ועל ידו הנבראי' בטילים לה' ע"י שהוא בטל והם בטילים אצלו כו"י עיי"ש בארוכה.

37) תניא פ"ד "והמדות שהן יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום המצות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר והיראה היא שרש לשס"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה".

38) אגה"ק סו"ס כח (מלקוטי תורה (להאריז"ל) פ' ויקרא) "והנה ע"י גילוי הארת תיקון ונוצר חסד בפטירתן מאיר חסד ה' מעולם עד עולם על יראיו ופועל ישועות בקרב הארץ לכפר על עון הדור אף

עירוב הצורות, וכדומה. וחז"ל הלכו בדרך זה במקומות הרבה (כמו שדברנו על זה בכמה מקומות) וידעו שמלת "אשר" יש לו איזה שיתוף עם פעל אושר-"אשרי האיש", ועם "ישר" - שכולם יוצאים ממרכז אחד. ואמרו (שבת (דף פז.), ב"ב דף יד, ובכמה מקומות) "אשר שברת" ישר כחך ששברת. ובבראשית רבה (פ"צ) "ויפתח יוסף את כל אשר בהם" - המאושרים שבהם. ויש בדרושים אלה כוונה, בארתי במקום אחר. וכן תפס ר' יוחנן בן זכאי הלשון "אשרי הדור". ובהוריות (דף י.) אמר על זה שדרש כן משום דשני קרא בדבורא - ר"ל שבא מלת "אשר" במקום מלת "אם" עיי"ש.

30) וכ"ה בת"א כאן "אם רבא יחוב ויעבד חד מכל פקודיא דיי אלהיה די לא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב".

אבל בתיב"ע "בזימנא כו"י" "בזימנא דרבא בעמא ייחוב ויעביד חד מן כל פקודיא דיי אלהיה דלא כשרין לאתעבדא בשלו ויתחייב" כברמב"ן.

31) וי"ל דזה שבמפרשים הנ"ל (הערה 12) פירשו בתו"כ וגמ' שלמדין ממנו, כיון שמפורש שם רק הבפועל "הנשיא שלו מביא חטאת (קרבן) על שגגתו".

32) כ"ה ברוב הדפוסים ובכמה כת"י רש"י. אבל בדפוס ראשון, שני וכמה כת"י "ק"ו על זדונותיו". וראה הלשון בדרז"ל הנ"ל. ובבחי': אם הנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו צריך לאמר מה מביא על זדונו.

33) ראה גו"א ובאר שבע (שהובאו לעיל הערה 10). ולהעיר מסוכה נג, א: אשרי מי שלא חטא ומי כו"י "אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחול לו". **תהלים מזמור א: אשרי האיש אשר לא הלך גו'.**

34) משנה הוריות י, א "איזהו נשיא זה מלך שנאמר (ויקרא ד, כב) מכל מצות ה' אלקיו שאין על גביו אלא ה' אלקיו".

39) **ראה תניא פל"ה (מד, ב): ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה כו' וא"כ זה האוהב שהוא יש כו' [אלא דשם מדבר לא בהפרש דאהבה ויראה כ"א בין עבודת אהוי"ר ל"מצות ומע"ט", כמ"ש לפני"ז "אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים אעפ"כ כו' רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואהבו"; משא"כ בהמבואר בפנים ההפרש בין תנועת האהבה והיראה (ביטול) כמצויין בהערה הבאה] וז"ל שם: "והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן לפתיל' מבואר ומובן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגי אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצות ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים שיורד אליהם על ידי צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ב"ה וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל משא"כ המצות שהן פנימית רצונו ית' ואין שם הסתר פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש ביחוד גמור. והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלקים אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו ממש. וא"כ זה האוהב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו אלא ע"י קיום**

גם על הזדונות שהן מגי קליפות הטמאות שלמטה מנוגה לפי שמזל דנוצר ממו"ס דא"א מקור הביורורים ואתהפכא חשוכא דשבירת הכלים לנהורא דעולם התיקון. משא"כ בקרבנות שע"ג המזבח שאינן מכפרים אלא על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה כמ"ש בלקוטי תורה פ' ויקרא ולכן נסמכה לפ' פרה דוקא מה פרה וכו' ובילקוט פ' שמיני הגי' מי חטאת וכו'".

וראה רש"י שבועות (ב, א) ד"ה תולה "להגין עליו מן היסורין שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאג שכל השוגגין צריכים כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה ענושים הן".

ולהעיר מפרש"י נח (ט, ה) "ואך אתדמכם לנפשתיכם אדרש מיד כלחיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש אתנפש האדם" ד"ה מיד איש אחיו: שהוא אוהב לו כאח והרג שוגג, אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף השוגג צריך כפרה, ואם אין עדים לחיבו גלות והוא אינו נכנע, הקב"ה דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו "והאלקים אנה לידו" – במסכת מכות – הקב"ה מזמנן לפנדק אחד וכו'.

ומשפטים (כא, יג) "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר ינוס שמה" ד"ה והאלקים אנה לידו: ולמה תצא זאת מלפניו? הוא שאמר דוד "כאשר יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע" (שמואל א כ"ד); ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם; והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע? והאלקים אנה לידו. במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג, וזה לא גלה, והקב"ה מזמנן לפנדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסלם וזה שהרג שוגג עולה בסלם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחיבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג - **וראה לקו"ש ח"ג ע' 944 ואילך.**

המצות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש בל שום הסתר פנים".

40) תו"א קיד, סע"ג ואילך. ביאור"ז פא, א-ב. ובכ"מ. וראה ספר הערכים-חב"ד ח"א (ע' רעט ואילך) בבחי' ישות שבאהבה לגבי יראה, וש"נ.

41) ראה שער היחוד והאמונה פ"ז "הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך" עיי"ש בארוכה.

ולהעיר מפרש"י בהעלותך יא, א "ויהי העם כמתאננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער"בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה" ד"ה ויהי העם כמתאננים: אין העם אלא רשעים, וכן הוא אומר "מה אעשה לעם הזה" (שמות י"ז), ואומר "העם הזה הרע" (ירמיהו י"ג); וכשהם כשרים קרואים "עמיי", שנאמר "שלח עמיי" (שמות ח': ט"ז), "עמי מה עשיתי לך" (מיכה ו').

42) תנחומא פקודי ג "דבר אחר, כתיב: ה' בחכמה יסד ארץ וגו' (משלי ג, יט) ואומר: ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה (שמות לא, ג). ללמדך, שהמשכן שקול כנגד כל העולם, וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן".

זח"ג לג, ב "הדא הוא דכתיב, (בראשית א': כ"ו) וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ. מאי ובכל הארץ. דא גופא, עולם קטן, ודחלין מניה, הדא הוא דכתיב, (בראשית ט': ב') ומוראכם וחתכם".

תקו"ז תס"ט (ק, ב) "ומה דאמר אי בעית דאחריב לעלמא ואפשר דנפלת בשעתא דמזוני בודאי הכי שמענא דכל צדיקא וצדיקא אית ליה עולם בפני עצמו ודא גופא דבר נש דאתקרי עולם קטן" עיי"ש.

וראה אדר"נ פל"א, ג "בעשרה מאמרות נברא העולם וכי מה צורך לבאי עולם בכך אלא ללמדך שכל העושה מצוה אחת וכל המשמר שבת אחד וכל המקיים נפש אחת [מעלה עליו הכתוב] כאילו קיים עולם מלא שנברא בעשרה מאמרות. וכל העובר עבירה אחת וכל המחלל שבת אחד וכל המאבד נפש אחת מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא שנברא בעשרה מאמרות" עיי"ש בארוכה.

43) ראה שבת סא, א "תנו רבנן כשהוא נועל נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל. כשהוא סך סך של ימין ואחר כך של שמאל, והרוצה לסוך כל גופו סך ראשו תחילה, מפני שהוא מלך על כל איבריו".

44) מגן אבות לרשב"ץ פ"ה מי"ט "עוד נראה לי, כי נאמר זה לפי מה שהסכימו בו חכמי הרפואה, שיש באדם שלשה אברים ראשיים לכל הכוחות, והם: המוח, הלב והכבד. סימן להם, מל"ך" עיי"ש. ערכי הכינויים (לבעל סה"ד) בערכו.

ניצוצי אורות לזח"ב קנג, א (בשם הרמ"ז) "סימן מל"ך והוא בסוד תשר"ק כי כן וצאו האותיות" עיי"ש.

45) זהר שם. ובז"ח רות (פ, א): ותלתא מלכין אינון בגופא מוחא לבא וכבדא - ולהעיר מתורת שלום ד"ה תלת שליטין.

46) ראה שעהיוה"א פי"ב: שכל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר כו' "שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבז' רקיעים נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא הרכבת ואריגת הכוחו' והחיות בשינוי שכל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בבריאה זו והשאר טפילות אליה ונכללות באורה וע"ז נבראת בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן נבראות בריאות חדשו' פחותי המעלה בערך הנבראים מהאותיות עצמן" עיי"ש.

ממש ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום כידוע ליודעים" עיי"ש.

אגה"ק סי' יוד - קטו, ב "והנה עיקר התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה" עיי"ש). **וראה אגה"ת פ"א. ובכ"מ.**

50) להעיר מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו כו' וז"ל שם: "ומה היא התשובה. הוא שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמר בלבו שלא יעשה עוד שנאמר (ישעיה נה ז) יעזב רשע דרכו" וגו'. וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא יט) כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע יד ד) ולא נאמר עוד אלקנו למעשה ידינו וגו'. וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו".

51) יחזקאל לז, כד-כה "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו ועשו אותם: וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד'עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

47) תניא פי"ב "רק מפני שלא לו לבדו משפט המלוכה והממשלה בעיר אינו יכול להוציא תאותו מכח אל הפועל להתלבש באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה ממש להעמיק מחשבתו בתענוגי עוה"ז איך למלאות תאות לבו כי המוח שליט על הלב [כמ"ש בר"מ פ' פינחס] בתולדתו וטבע יצירתו שכך נוצר האדם בתולדתו שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאותו שבלבו שלא למלאות משאלות לבו במעשה דבור ומחשבה ולהסיח דעתו לגמרי מתאות לבו אל ההפך לגמרי ובפרט אל צד הקדושה כדכתיב וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך".

48) אגה"ת פ"ז "אך עיקר הכנעת הלב להיות נשבר ונדכה והעברת רוח הטומאה וסט"א הוא להיות ממארי דחושבנא בעומק הדעת להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום או לילה לפני תיקון חצות להתבונן במה שפעל ועשה בחטאיו בחי' גלות השכינה כנ"ל וגם [גרס] לעקור נשמתו ונפשו האלקי' מחיי החיים ב"ה והורידה למקום הטומאה והמות הן היכלות הסט"א ונעשית בבחי' מרכבה אליהם לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו כנ"ל עיי"ש בארוכה.

49) ו"עיקר התשובה בלב" (תניא פכ"ט - לו, ב "ובזה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' . . ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com